herpy

ŻÓŁWIE LĄDOWE I WODNE

Żółw czerwonolicy

Trachemys scripta

Trachemys scripta to dzienny, półwodny żółw z południowo-wschodnich i środkowych Stanów Zjednoczonych oraz północno-wschodniego Meksyku. Pancerz osiąga do około 30 cm, a zwierzę może żyć ponad 40 lat. Dorosły osobnik wymaga dużego, filtrowanego zbiornika z około 330 litrami wody, części lądowej z ciepłym miejscem do wygrzewania i silnego UVB.

Rodzina: Emydidae Nazwa angielska: Pond Slider

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**18-30 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**20-40 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Półwodny**
Środowisko	**Mokradła**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**150 × 75 × 70 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**21-31 °C**
Miejsce wygrzewania	**30-40 °C**
Temperatura w nocy	**20-24 °C**
Wilgotność	**50-80%**
Woda	**Akwaterrarium** głębokość 30-40 cm
Temperatura wody	**21-31 °C**
UVB	**Niezbędne** Strefa Fergusona 3
Pokarm	**Owady, gotowa karma, rośliny, kręgowce i dżdżownice i ślimaki**
Utrzymanie	**Pojedynczo**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Wielkość zniesienia	**2-30 jaj**
Zniesienia w roku	**1-5**
Inkubacja	**59-112 dni** przy 22-30 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Niewymieniony**
Załącznik unijny	**Niewymieniony**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Trachemys scripta to średni do dużego żółw słodkowodny, który większość życia spędza w wodzie i wychodzi na ląd tylko po to, by się wygrzewać, złożyć jaja lub znaleźć nowe siedlisko. Pancerz (karapaks) jest owalny i płaski, oliwkowozielony do brązowego z jasnym rysunkiem, a skóra jest ciemna z żółtymi paskami. Wszystkie wymiary w tekście to długość pancerza. Samice dorastają do większych rozmiarów niż samce: dorosłe samce mierzą zwykle około 18 cm, a samice około 25 cm, przy czym duże samice osiągają 30 cm. W rzadkich przypadkach pancerz może przekroczyć 40 cm. Dorosły osobnik waży do około 3 kg.

Gatunek ma trzy podgatunki. *T. s. elegans* ma czerwony pas za każdym okiem i ciemne plamy na każdej płytce plastronu, i jest zdecydowanie najczęściej spotykany w handlu. *T. s. scripta* ma pionowy żółty pas za okiem, a *T. s. troostii* ma skośne żółte pole za okiem i jest rzadki w handlu. Podgatunki często się krzyżują, więc wiele zwierząt to mieszańce, co nie ma żadnego

znaczenia dla hodowli.

Samca poznasz po znacznie dłuższych pazurach na przednich kończynach, grubszym i dłuższym ogonie oraz lekko wklęsłym plastronie. Samica ma płaski plastron i krótszy, smuklejszy ogon.

Długość życia wynosi zwykle 20-30 lat, a niektóre osobniki żyją ponad 40 lat. Gatunek jest spokojny i ciekawski, ale to nie jest zwierzę do brania na ręce: szybko uczy się kojarzyć cię z jedzeniem i pływa tam i z powrotem przed szybą, gdy podchodzisz, ale nie lubi, gdy się go dotyka. Dorosły osobnik przez całe swoje długie życie wymaga około 330 litrów filtrowanej wody, silnego ogrzewania i UVB.

T. scripta należał do najczęściej sprzedawanych gadów na świecie i uciekł lub został wypuszczony w wielu częściach globu. Uważa się go za jeden z najgroźniejszych gatunków inwazyjnych na świecie: wcześniej osiąga dojrzałość płciową, dorasta do większych rozmiarów, ma więcej potomstwa i jest bardziej agresywny niż wiele gatunków, z którymi konkuruje o pokarm i miejsca do wygrzewania. Dlatego zbiornik musi zawsze być zabezpieczony przed ucieczką, a zwierzęcia nigdy nie wolno wypuszczać na wolność.

Czytaj więcej: Światło i UVB

Występowanie i środowisko

Trachemys scripta pierwotnie występuje w południowo-wschodnich i środkowych Stanach Zjednoczonych oraz w północno-wschodnim Meksyku. *T. s. scripta* żyje na południowym wschodzie: w Wirginii, Karolinie Północnej i Południowej, Georgii, Alabamie i na Florydzie. *T. s. elegans* zamieszkuje dorzecze Missisipi i wybrzeże Zatoki Meksykańskiej od Iowa, Illinois, Indiany i Ohio na północy po Teksas i wschodni Nowy Meksyk na zachodzie, a dalej północno-wschodni Meksyk (m.in. Nuevo León i Tamaulipas). *T. s. troostii* występuje głównie w okolicach Tennessee.

Poza pierwotnym zasięgiem gatunek występuje dziś na wszystkich kontynentach oprócz Antarktydy, ponieważ zwierzęta uciekły lub zostały wypuszczone, również w wielu miejscach w Europie. Kraje przy mapie to wyłącznie pierwotny zasięg. Taksonomia tego kompleksu gatunków nie jest wyjaśniona: kilka form uznawanych wcześniej za podgatunki uważa się obecnie za odrębne gatunki, a co do granic kompleksu nie ma zgody.

> **Naturalny zasięg:** Stany Zjednoczone i Meksyk.

ŚRODOWISKO

Trachemys scripta żyje w stawach, jeziorach, mokradłach, wolno płynących rzekach i innych terenach podmokłych z miękkim dnem, bujną roślinnością wodną oraz pniami drzew lub brzegami, na których może się wygrzewać. Grupy wielu zwierząt często wygrzewają się na pniach i gałęziach, także wysoko nad wodą, a w razie zagrożenia błyskawicznie zsuwają się do wody i nurkują.

Młode trzymają się bardzo płytkiej wody z gęstą roślinnością, gdzie znajdują zarówno pokarm, jak i kryjówki. Dorosłe osobniki pokonują większe odległości w poszukiwaniu pokarmu. Samce odbywają dłuższe wędrówki w poszukiwaniu samic, a samice opuszczają wodę, by wykopać gniazdo w ziemi.

Zimą gatunek zimuje na dnie stawów i jezior. Zwierzęta stają się nieaktywne około października, gdy temperatura spada poniżej 10 °C, nie jedzą ani nie wydalają, leżą niemal bez ruchu i oddychają bardzo rzadko. W cieplejszych rejonach mogą wychodzić, by się wygrzewać, ale szybko wracają do stanu spoczynku, gdy znów robi się zimno.

Hodowla

TERRARIUM

Trzymaj zwierzę w akwarium, dużym zbiorniku lub zamkniętym stawie wewnątrz budynku, a nie w zwykłym terrarium. Zbiornik musi mieć długość co najmniej pięciokrotnie większą niż długość pancerza i szerokość równą połowie długości, a część lądowa wlicza się w powierzchnię dna. Woda musi być co najmniej dwa razy głębsza niż pancerz jest szeroki. Samica o długości 30 cm potrzebuje więc co najmniej 150 × 75 cm, a samiec o długości 20 cm 100 × 50 cm. Wymiary podane w ramce, 150 × 75 × 70 cm, dają część wodną 110 × 75 cm z 40 cm wody (około 330 litrów), część lądową 40 × 75 cm i 30 cm burty nad lustrem wody. Większy zbiornik jest zawsze lepszy.

Od początku urządź zbiornik dla dorosłego zwierzęcia. Woda jest ciężka: 330 litrów waży 330 kg, więc ustaw zbiornik na podłodze, która go udźwignie, najlepiej na parterze lub w piwnicy. Szklane akwaria łatwo przygotować, ale wymagają przeróbek pod część lądową i miejsce do wygrzewania. Zbiorniki o nieprzezroczystych ściankach, np. kuwety paszowe dla zwierząt gospodarskich i gotowe niecki stawowe, dają zwierzęciu większe poczucie bezpieczeństwa i ograniczają nieustanne pływanie tam i z powrotem wzdłuż szyby: w naturze żółw nurkuje, by się ukryć, a w szklanym akwarium nie ma pod wodą gdzie się schować.

Część lądowa musi być na tyle duża, by całe zwierzę mogło całkowicie wyjść z wody, a najlepiej tak duża, by mogło się po niej przejść. Zbuduj ją jako plażę lub półkę z szorstką rampą i połóż duży, płaski kamień jako miejsce do wygrzewania, ponieważ kamień równomiernie przewodzi ciepło i ogrzewa zarówno od dołu, jak i od góry. Lampa i UVB wiszą bezpośrednio nad miejscem do wygrzewania. Burta wokół części lądowej musi mieć co najmniej 25 cm wysokości, aby zwierzę nie mogło się wydostać. Jeśli to samica, wbuduj skrzynkę z ziemią lub piaskiem jako miejsce do składania jaj.

Wodę oczyszcza wydajny filtr, najlepiej zewnętrzny filtr kubełkowy, przeznaczony na co najmniej 2-3-krotność objętości wody. Najlepiej trzymaj tylko jedno zwierzę: kilka osobników musi być tej samej wielkości i wymaga zbiornika większego o co najmniej 50 % oraz kilku miejsc do wygrzewania.

Zbiornik musi być całkowicie zabezpieczony przed ucieczką. Staw na zewnątrz w lecie jest dopuszczalny tylko wtedy, gdy jest zamknięty: ogrodzenie wkopane co najmniej 30 cm w ziemię przeciw podkopywaniu, szczelne ogrodzenie chroniące przed drapieżnikami i siatka ogrodzeniowa na górze. Unikaj drobnej siatki, która odcina dużą część słonecznego UVB.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

TEMPERATURA

Powierzchnia miejsca do wygrzewania powinna mieć około 40 °C, mierzone termometrem na podczerwień kilka godzin po włączeniu lamp, a powietrze nad nią 30-32 °C. Ogrzewaj lampami halogenowymi, które dają ciepło zbliżone do słonecznego, w głębokich kloszach z ceramiczną oprawką. Dwie lampy dają większe i bardziej równomierne miejsce do wygrzewania niż jedna. Lampa grzewcza powinna wisieć w tej samej odległości od miejsca do wygrzewania co świetlówka UVB.

Woda dla dorosłych osobników powinna mieć 21-31 °C; młode poniżej roku potrzebują 24-29 °C, a nieco większe osobniki młodociane 23-24 °C. Dorosłe znoszą chłodniejszą wodę niż maluchy, ponieważ lepiej zatrzymują ciepło po wygrzewaniu. Ustaw grzałkę na najniższą temperaturę, aby w zbiorniku powstał gradient. Grzałka musi mieć plastikową osłonę, żeby zwierzę się nie poparzyło, oraz automatyczne wyłączanie. Mierz temperaturę wody cyfrowym termometrem, zanurzając czujnik; nie zostawiaj go w zbiorniku, bo zwierzę go zniszczy.

Na noc lampy się wyłącza, a u dorosłych osobników można wyłączyć także grzałkę, żeby woda trochę się schłodziła, jak w naturze; młode poniżej roku potrzebują ciepłej wody przez całą dobę. Temperatura nocna nie jest dokładnie znana; 20-24 °C będzie odpowiednie.

Zimowanie jest dla gatunku naturalne i uważa się je za korzystne, ale nie jest konieczne, a zwierzęcia, które jesienią samo nie staje się ospałe i nie przestaje jeść, nie należy do niego zmuszać. Zimować mogą tylko zdrowe, dobrze odżywione osobniki powyżej 3-4 lat i tylko po badaniu u weterynarza. Przestań karmić, gdy zwierzę samo zaczyna jeść mniej, wyłącz ogrzewanie tydzień wcześniej, a następnie trzymaj zwierzę w 3-5 °C maksymalnie przez 14 tygodni (małe osobniki maksymalnie 10 tygodni), np. w wentylowanym pudełku z wilgotną ziemią i liśćmi w lodówce. Poniżej 2 °C zwierzę zaczyna zamarzać, a powyżej 15 °C jest dla niego za zimno, by jeść, ale za ciepło, by wystarczająco obniżyć metabolizm, więc powoli głoduje. Waż zwierzę co 2-4 tygodnie; jeśli straci więcej niż około 1 % masy ciała, musi trafić do weterynarza. Za pierwszym razem zimowanie powinno odbyć się z pomocą weterynarza mającego doświadczenie z gadami.

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgocią dla żółwia jest sama woda, więc wilgotność względna powietrza nie jest kluczowa i nie została dla tego gatunku dokładnie udokumentowana; 50-80 % w pomieszczeniu w zupełności wystarczy. Kluczowa jest czystość wody.

Zwierzę wydala do wody, więc woda szybko się brudzi, a brudna woda stanowi zagrożenie dla zdrowia zarówno zwierzęcia, jak i twojego. Używaj wydajnego filtra i wymieniaj wodę co 1-2 tygodnie; sam filtr nie wystarczy. Po karmieniu usuwaj resztki pokarmu i zanieczyszczenia siatką do ryb. Kamień napowietrzający dostarcza dodatkowego tlenu, ale nie jest filtrem.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

WODA I JAKOŚĆ WODY

Woda jest miejscem życia zwierzęcia, więc musi być głęboka, czysta i ciepła. Woda musi być co najmniej dwa razy głębsza niż pancerz jest szeroki, a dla dorosłych osobników odpowiednie jest 30-40 cm. Temperatura dla dorosłych wynosi 21-31 °C (zob. Temperatura).

Filtr musi filtrować zarówno mechanicznie, jak i biologicznie. Część mechaniczna usuwa resztki pokarmu i odchody; część biologiczna, z gąbką lub ceramicznymi pierścieniami, zasiedlają pożyteczne bakterie, które przetwarzają toksyczne związki azotu. Bakterie potrzebują przepływającej wody; gdy woda stoi, brakuje im tlenu i woda staje się niezdrowa. Filtr przeznaczony dla ryb jest często za słaby, więc wybierz taki, który jest przeznaczony na co najmniej 2-3-krotność objętości wody. Filtry podżwirowe, małe filtry wewnętrzne i filtry kaskadowe nie nadają się dla dorosłego zwierzęcia.

Czyść filtr co najmniej raz w miesiącu. Płucz wkłady filtracyjne w wodzie ze zbiornika, a nie z kranu, aby zachować bakterie, i nigdy nie używaj mydła ani chemikaliów. Wyjmij wtyczkę suchymi rękami, zanim dotkniesz filtra, i podłącz cały sprzęt elektryczny przy wodzie przez wyłącznik różnicowoprądowy.

OŚWIETLENIE I UVB

UVB jest koniecznością. Gatunek należy do strefy Fergusona 3, a indeks UV na powierzchni miejsca do wygrzewania powinien wynosić 3,0-4,0 i być niższy w innych częściach zbiornika, aby zwierzę mogło wybierać. Używaj świetlówki T5 HO z odbłyśnikiem, pokrywającej 50-75 % długości zbiornika i umieszczonej nad miejscem do wygrzewania.

Odległość od świetlówki do grzbietu zwierzęcia wynosi 28-33 cm dla świetlówki 5-6 % UVB i 43-53 cm dla świetlówki 10-12 % UVB. Nigdy nie wieszaj świetlówki bliżej niż 25 cm od miejsca do wygrzewania, bo wtedy promieniowanie nie obejmuje zwierzęcia równomiernie. Plastik i szkło całkowicie blokują UVB, a gęsta siatka blokuje do 40 %, więc między świetlówką a zwierzęciem nie może nic być. Świetlówki UVB tracą moc i trzeba je regularnie wymieniać.

Uzupełnij oświetlenie mocną lampą światła dziennego o temperaturze około 6.400 K. Światło powinno być włączone 11-13 godzin na dobę, najkrócej zimą, a najdłużej latem. Nigdy nie używaj kolorowego światła, także w nocy, bo oczy zwierzęcia są bardzo wrażliwe na kolory, co jest dla niego obciążeniem.

ŻYWIENIE

T. scripta jest wszystkożerny i w naturze zjada drobne zwierzęta, skorupiaki, ślimaki, robaki, małe ryby, kijanki i inne zwierzęta, ale także duże ilości glonów i roślin wodnych; dorosłe osobniki są niemal roślinożerne. Żółw nie ma gruczołów ślinowych, więc może jeść tylko w wodzie; wrzucaj pokarm do zbiornika.

Zwierzęta poniżej 1 roku dostają 50 % pokarmu zwierzęcego i 50 % zielonego: pokarm zwierzęcy codziennie, zielony codziennie i granulat co drugi dzień. Zwierzęta powyżej 1 roku dostają 25 % pokarmu zwierzęcego i 75 % zielonego: pokarm zwierzęcy 1-2 razy w tygodniu, zielony codziennie i granulat 2-3 razy w tygodniu. Porcja pokarmu zwierzęcego to tyle, ile zwierzę zje w 5-10 minut. Porcja zieleniny odpowiada wielkości pancerza, a porcja granulatu wielkości głowy. Granulat powinien stanowić najwyżej 25 % diety.

Pokarm zwierzęcy: karaczany, świerszcze, dżdżownice, mączniki, larwy jedwabnika, krewetki i kryl, ślimaki z hodowli oraz małe ryby żyworodne, takie jak gupiki i platki. Całe zwierzęta są lepsze niż kawałki, bo kawałki nie mają pełnej wartości odżywczej. Złote rybki i niektóre inne karpiowate zawierają tiaminazę, która rozkłada witaminę B1, i mogą być tylko okazjonalnym przysmakiem. Mrożone pisklęta kurze, przepiórki i nagie oseski myszy to wyłącznie przysmaki.

Zielenina: mniszek, koniczyna, gwiazdnica, sałata, endywia, jarmuż, boćwina, szpinak i liście rzepy. Owoce są okazjonalnym przysmakiem. Nigdy nie podawaj awokado, cebuli, pomidorów, owoców cytrusowych, grzybów, bakłażanów, rabarbaru ani ostrej papryki. Rośliny zebrane w naturze myj i używaj tylko takich, które nie były pryskane i są pewnie oznaczone.

Wapń zwierzę dostaje z granulatu i z sepii w zbiorniku, która dodatkowo ściera dziób. Zawsze najpierw usuń twardą plastikową warstwę od spodu, bo połknięta mocno szkodzi zwierzęciu, i wymieniaj sepię co 1-2 miesiące.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy Czytaj więcej: Odchów kijanek

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

T. scripta jest aktywny w dzień, ciekawski i szybko uczy się kojarzyć cię z jedzeniem. Większość zwierząt nie lubi być dotykana ani głaskana. Zaufanie najlepiej budować, karmiąc miękką pęsetą, a nie palcami, bo wtedy ryzykujesz ugryzienie. Gatunek nie ma zębów, ale ma ostry dziób, a ugryzienie boli i może skończyć się krwawieniem.

Jeśli musisz podnieść zwierzę, chwyć je od spodu dłonią i trzymaj pancerz obiema rękami, tak by ciało i kończyny były podparte. Trzymaj pewnie, ale nie mocno: upadek może zranić lub zabić. Dokładnie myj ręce przed i po, i nie pozwalaj dzieciom poniżej 5 lat brać zwierzęcia na ręce.

Zwierzę dobrze czuje się samo. Kilka osobników razem może prowadzić do pogryzień, walk o miejsce do wygrzewania i kanibalizmu, dlatego najlepiej trzymać jednego. Zwierzę, które stale pływa tam i z powrotem wzdłuż szyby, często ma za mało miejsca.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samiec ma znacznie dłuższe pazury na przednich kończynach, grubszy i dłuższy ogon, a otwór kloaki leży poza tylną krawędzią pancerza; u samicy otwór kloaki leży przy tylnej krawędzi lub pod nią, a jej plastron jest całkowicie płaski. Samce osiągają dojrzałość płciową przy długości pancerza 9-11 cm, zwykle po 2-6 latach, a samice przy 15-20 cm, zwykle po 5-8 latach.

GODY I KOPULACJA

W naturze kopulacja odbywa się między marcem a lipcem pod wodą. Samiec pływa przed samicą i wibruje długimi pazurami przy jej pysku, a samica, jeśli jest gotowa, opada na dno; w przeciwnym razie może zareagować agresywnie. Zaloty mogą trwać 45 minut, sama kopulacja około 10 minut.

Samiec trzymany razem z samicą często uporczywie się do niej zaleca; jeśli zwierzęta trzymane są razem, musi być miejsce, by samica mogła się oddalić.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa 2-30 jaj w jednym zniesieniu, zwykle 6-11, w zależności od wielkości i wieku, oraz 1-2 zniesienia w roku, niektóre nawet do 5, w odstępach 12-36 dni. Wykopuje dołek tylnymi kończynami i składa w nim jaja. W ostatnich tygodniach przed złożeniem jaj spędza mniej czasu w wodzie, węszy i grzebie w ziemi w poszukiwaniu miejsca do kopania. Samice mogą przechowywać nasienie i składać zapłodnione jaja w sezonie po kopulacji.

Samica zawsze musi mieć na części lądowej skrzynkę z ziemią lub piaskiem, także gdy jest trzymana sama, aby miała gdzie kopać.

INKUBACJA

W naturze wyklucie następuje po 59-112 dniach, najczęściej po 60-95 dniach. Płeć zależy od temperatury inkubacji: w 22-27 °C wylęgają się wyłącznie samce, w wyższych temperaturach samice. Górna granica podana w ramce (30 °C) jest szacunkowa.

Jaja mają miękką, elastyczną skorupkę, która wchłania wodę z otoczenia. Przy nadmiarze wody mogą pękać lub zostać zaatakowane przez grzyby. Młode często pozostają w skorupce przez pierwszy dzień lub dwa po wykluciu, wchłaniając resztę żółtka.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

ODCHÓW MŁODYCH

Młode od wyklucia radzą sobie same; rodzice nie opiekują się ani jajami, ani młodymi. W naturze trzymają się bardzo płytkiej wody z gęstą roślinnością, gdzie znajdują pokarm i kryjówki oraz same wyszukują najcieplejszą wodę.

Młode poniżej roku potrzebują wody o temperaturze 24-29 °C przez całą dobę, mnóstwa kryjówek i miejsca do wygrzewania, na które łatwo mogą się wspiąć. Dostają pokarm zwierzęcy i zielony codziennie, a granulat co drugi dzień (zob. Pokarm). Jeśli kilka młodych trzyma się razem, muszą być tej samej wielkości i trzeba dopilnować, by wszystkie dostawały pokarm.

Zdrowie i częste błędy

Żółwie ukrywają chorobę, więc zwracaj uwagę na zmiany. Waż i mierz zwierzę 1-2 razy w miesiącu i prowadź cotygodniowy dziennik masy ciała, apetytu i zachowania. Nagła utrata masy jest często pierwszym objawem choroby, a stała masa pokazuje, że nie karmisz ani za dużo, ani za mało.

Typowe problemy i błędy w hodowli: - Brudna woda: woda szybko staje się zagrożeniem dla zdrowia, jeśli filtr jest za słaby lub woda nie jest wymieniana. - Niedobór wapnia oraz choroby kości i pancerza przy zbyt małej ilości UVB lub wapnia. Zapewnij UVB i sepię bez plastikowej warstwy od spodu. - Niedobór B1 (tiaminaza) przy zbyt wielu złotych rybkach lub podobnych karpiowatych. - Połknięty plastik z sepii lub wyposażenia. - Niewłaściwe urządzenie zbiornika, w którym zwierzę nie może wyjść z wody lub nie może się ukryć.

Wszystkie gady mogą być bezobjawowymi nosicielami Salmonella i zarażać ludzi. Myj ręce przed i po kontakcie ze zwierzęciem, wodą i sprzętem, i nie pozwalaj dzieciom poniżej 5 lat brać zwierzęcia na ręce. Po ugryzieniu ranę należy płukać pod bieżącą wodą przez około pięć minut i oczyścić łagodnym mydłem; przy głębokich, krwawiących lub zaognionych ranach zgłoś się do lekarza.

Zgłoś się do weterynarza mającego doświadczenie z gadami, jeśli zwierzę traci na wadze, nie je, ma otwarty pysk lub wydaje się ospałe.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.